

بررسی رابطه استفاده از شبکه پیام‌رسان تلگرام در گرایش جوانان همدانی

به ناهنجاری‌ها و جرایم اخلاقی

رضا عبدالرحمانی^۱، هادی بشیری^۲، جعفر حسین پور^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۲/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۱۲

چکیده:

پرسش اساسی تحقیق حاضر آن بود که (در کنار آثار مثبت این شبکه‌ها) استفاده از شبکه پیام‌رسان تلگرام تا چه اندازه در گرایش جوانان همدانی به ناهنجاری‌ها و جرایم اخلاقی موثر بوده است؟ به عبارت دقیق‌تر، سهم محتواهای شبکه پیام‌رسان تلگرام با تأکید بر پنج تأثیر واسط «تضعیف نظارت خانوادگی»، «ترویج بی‌بندوباری»، «کم رنگ کردن ارزش‌های مذهبی»، «تبلیغ سبک‌های زندگی غربی»، و «اطلاع‌رسانی نامطلوب» در گرایش جوانان همدانی به جرایم و ناهنجاری‌های اخلاقی تا چه اندازه بوده است؟ پژوهش حاضر از نظر روش، توصیفی-تحلیلی از نوع پیمایش و از نظر هدف کاربردی است. جامعه آماری کلیه جمعیت جوان شهر همدان در سال ۱۳۹۵ بوده که بر اساس فرمول تعیین حجم نمونه کوکران ۳۸۴ نفر به عنوان حجم نمونه به روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. روش و ابزار گردآوری اطلاعات به ترتیب میدانی و پرسش‌نامه محقق ساخته است. روایی پرسش‌نامه از طریق اعتبار صوری و پایایی آن نیز به وسیله ضریب آلفای کرونباخ صورت گرفت که آلفای کل ۰/۸۲ بود. یافته‌ها نشان می‌دهد که به ترتیب الف) تضعیف نظارت خانوادگی ۰/۵۵ (ب) ترویج بی‌بندوباری ۰/۷۶ (ج) کم رنگ‌کنندگی ارزش‌های مذهبی ۰/۷۳ (د) اطلاع‌رسانی شبکه تلگرام ۰/۸۴ (و) تبلیغ سبک‌های زندگی غربی ۰/۹۰ در گرایش به ناهنجاری‌ها و جرایم اخلاقی برخوردار بوده است. ضمن این که بر اساس آزمون فریدمن تضعیف نظارت خانوادگی ۳/۳۲ در بالاترین اولویت و نقش تبلیغی سبک‌های زندگی غربی با ۲/۸۰ در اولویت پنجم تأثیر پیام‌ها در گرایش جوانان به ناهنجاری‌ها و جرایم اخلاقی قرار داشت.

واژگان کلیدی: جرایم اخلاقی، ناهنجاری‌های اخلاقی، گرایش، جوانان، شبکه اجتماعی مجازی تلگرام، سبک زندگی.

۱-دکترای جامعه‌شناسی و مدیر گروه رشته پیشگیری اجتماعی از جرم دانشگاه علوم انتظامی امین

۲-کارشناس ارشد فرماندهی و مدیریت انتظامی (نوسنده مسؤول) AlvandAlvandi2gmail.com

۳-دکترای جامعه‌شناسی و مدیر گروه رشته اطلاعات دانشگاه علوم انتظامی امین

مقدمه

امروزه، شبکه‌های اجتماعی مجازی، به عنوان مهم‌ترین رسانه‌ی جمعی، به محلی برای حضور اقشار مختلف جامعه، به‌ویژه جوانان برای تبادل آرا، اندیشه‌ها و تأمین نیازهای مختلف تبدیل شده‌اند. شبکه‌های اجتماعی مجازی علاوه بر این‌که مرجع تأمین بسیاری از نیازهای فرهنگی و اجتماعی هستند، این امکان را برای اعضاء فراهم می‌کنند که همزمان با انجام سایر فعالیت‌های اجتماعی از طریق رایانه یا تلفن همراه، فعالیت خود را در این جوامع مجازی گسترش داده، پیگیری کنند (صدیق بنای، ۱۳۸۷).

بنابراین، جذابیت شبکه‌های اجتماعی اینترنتی از یک سو و سهولت فعالیت در این دسته از جوامع از سوی دیگر، سبب شده تا رابطه میان عضویت و حضور در شبکه‌های اجتماعی مجازی و تغییرات مربوط به هویت، سبک زندگی جوانان عضو، و نظارت‌های معمول خانوادگی به عنوان یک چالش یا پرسش جدی برای پژوهشگران عرصه فرهنگ و ارتباطات مطرح شود.

استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، یکی از جلوه‌های آشکار دنیای مدرن و ابزاری مهم برای آموزش نسل نو به‌شمار می‌آید. این فن‌آوری در همه جا حضور دارد؛ از خانه و مدرسه گرفته تا مراکز خرید، کار، تفریح و سرگرمی. همزمان با دسترسی گسترده‌ی کاربران به شبکه‌های اجتماعی، شاهد ظهور، شکل‌گیری و گسترش نوع جدیدی از ارتباطات فردی- اجتماعی هستیم که از قضا به عنوان مسأله‌ی خاص عصر اطلاعات مطرح شده است. در حالی که روابط این کاربران (به‌ویژه نوجوانان و نوجوانان) در جهان مجازی افزایش می‌یابد، در مقابل از دامنه و کیفیت روابط آنان در جهان واقعی کاسته شده تا جایی که احتمال لطمه دیدن آن‌ها نیز قوی‌تر گردیده است (اکبری، ۱۳۹۰).

از سوی دیگر، بررسی‌های مختلف درباره اثرات اجتماعی شبکه‌های اجتماعی، نشان دهنده آن است که این شبکه‌ها به عنوان یک ابزار ارتباطی، به محدود شدن بیشتر افراد به روابط غیرشخصی و گریز آن‌ها از ارتباط رو در رو کمک می‌کند. براساس این تحقیقات، شبکه‌های اجتماعی اگر نگوئیم نابودکننده، که تضعیف کننده اجتماعات واقعی است. اگر چه که شواهد تئوری و تجربی زیادی برای رد این نظریه نیز وجود دارد.

بر این اساس، می‌توان ادعا کرد که ما تنها در حال تغییر کانال‌های ارتباطی خود نیستیم، بلکه ذات و طبیعت روابط اجتماعی و جوامع مربوط به آن نیز با وضع قوانین جدید در حال تغییر هستند تا بتوانند راهنمای ایجاد روابط اینترنتی و منافع مشترک طولانی مدت باشند. این گونه جوامع جدید هیچ‌وقت جایگزین اجتماعات واقعی نخواهند شد، بلکه به عنوان تسهیل کننده‌ی تجارب اجتماعی عمل خواهند کرد. به گونه‌ای همزمان، این اجتماعات جدید از یک‌سو در حال جهانی‌تر شدن و از سوی دیگر در حال محلی‌تر شدن هر چه بیشتر هستند. هنگامی که تسهیلات ارتباطی در سطح جهانی به ما این امکان را می‌دهند تا به گونه‌های جدید از اجتماعات از راه دور با منافع یکسان بپیوندیم، آن‌گاه قادر خواهیم بود تا در دنیای واقعی نیز روابط اجتماعی بهتری را با همسایگان، بازارها و دولت‌های محلی برقرار سازیم (رحمانی، ۱۳۸۹).

اگر استفاده از این شبکه‌ها مناسب و منطقی باشد، احتمالاً مشکلات به وجود آمده کم خواهند بود، لیکن کاربری ناسنجیده، غیرمنطقی و نامطلوب آن می‌تواند آسیب‌ها، ناهنجاری‌ها و چالش‌های فردی، اجتماعی فراوانی به بارآورد. بر این اساس مسئله و پرسش اساسی تحقیق آن است که (در کنار آثار مثبت این شبکه‌ها) استفاده از شبکه پیام‌رسان تلگرام تا چه اندازه در گرایش جوانان همدانی به ناهنجاری‌ها و جرایم اخلاقی موثر بوده است؟ چه رابطه‌ای میان کاربری شبکه پیام‌رسان تلگرام با گرایش

جوانان همدانی به جرایم و ناهنجاری‌های اخلاقی وجود دارد؟ و به عبارت دقیق تر سهم محتواهای شبکه پیام رسان تلگرام (در کنار مابقی متغیرهای اثرگذار) در گرایش جوانان همدانی به جرایم و ناهنجاری‌های اخلاقی تا چه اندازه بوده است؟

پیشینه تحقیق

الف) مطالعات داخلی

احمدزاده کرمانی و قاسمی (۱۳۹۲) و زنجانی زاده و جوادی (۱۳۸۳) تحقیقی را در شهر مشهد انجام دادند و طی آن به نتیجه رسیدند که اینترنت و فضای مجازی بر ارزش‌های خانواده تاثیر دارد. ذکایی (۱۳۸۳) و البته زندوانیان و همکاران (۱۳۹۲) نیز بر گسترش دوست‌یابی‌های (غیر همجنس) اینترنتی و مجازی و کم‌رنگ شدن مرزبندی‌های جنسیتی در روابط مجازی تاکید کرده است.

افراسیابی (۱۳۹۱) و ابراهیم آبادی (۱۳۹۲) و بشیر با افراسیابی (۱۳۹۱)، با مطالعه بر روی شبکه‌های اجتماعی مجازی دریافت که آن‌ها می‌توانند بر بخش‌های مختلف سبک زندگی جوانان (مانند پوشش، مد، آرایش و روابط) موثر باشند. یافته‌های پژوهش عدلی‌پور (۱۳۹۱) و البته تا اندازه‌ای سعدی‌پور (۱۳۹۲) و فهیم (۱۳۹۲) نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌عنوان یک پدیده نوظهور هم دارای آثار مثبت و هم آثار منفی (به ویژه بر روی جوانان) می‌باشند. آثار منفی آن شامل: تکه‌پاره گشتن سریع جوامع، دگرگونی مفاهیم مکان، زمان، فضا و منابع فرهنگی، به چالش کشیده شدن هویت‌های اصیل و سنتی، رواج هویت‌های سیال و ناپایدار، گمنامی و ناشناس ماندن و سرقت هویت است.

تحقیقات رفعت‌جاه و شکوری (۱۳۹۱)، گویای این مطلب است که گسترش نفوذ رسانه‌های خارجی به ویژه اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، زمینه‌آشنایی جوانان را با ارزش‌ها و الگوهای رفتاری جوامع دیگر که بعضاً در کشور ما جرم محسوب می‌شوند (و البته زمینه ساز تعارض ارزشی، نارضایتی اجتماعی، تضعیف گرایش به

ارزش‌های ملی - مذهبی، و تغییر سبک زندگی) را فراهم کرده است. یافته‌های کوهی و حسنی (۱۳۹۱)، نشان‌دهنده آن است که با گسترش روزافزون رسانه‌های نوین همچون شبکه‌های اجتماعی مجازی، به‌ویژه در جوامع در حال گذار، پیوندهای سستی سست گردیده، نگرش و رفتار شهروندان به‌ویژه در میزان همدلی، احساس تعلق و انسجام اجتماعی کاهش یافته است.

پورخاتون (۱۳۹۱) در تحقیقی به رابطه‌ی میان کاربری اینترنت و شبکه‌های اجتماعی با گرایش به آسیب روانی اجتماعی، به‌ویژه پورنوگرافی انجام داد. وی به این نتیجه رسید؛ این نوع کاربری‌ها، به دلیل تضاد هنجاری که با جامعه ایران دارد ناهنجاری تلقی شده؛ معنویات را کم رنگ و روابط اجتماعی و خانوادگی را خدشه دار می‌کند.

شجاعی (۱۳۸۷) به نقل از گرینفیلد، (۱۹۹۹) در پژوهشی، رفتار اینترنتی خود گزارشی نزدیک به ۱۸ هزار نفر را که به نظرسنجی شبکه خبری ABC پاسخ داده بودند، بررسی کرد و به این نتیجه رسید که اینترنت عاملی بالقوه خطرناک است و به دلیل وجود حوزه‌های محتوایی ویژه، مانند تصویرهای جنسی، قمار، بازار بورس و سکس مجازی از آن سوء استفاده می‌شود.

شفیع‌پور مطلق (۱۳۹۰) تحقیقی را با این هدف انجام داد که گرایش‌های مذهبی اسلامی قوی و ضعیف کاربران تا چه اندازه در گرایش به کنکاش در سایت‌های غیر اخلاقی و غیرارزشی تأثیر دارد؟ او ضمن تأکید بر اثرات قوی این کنکاش در هر دو گروه، نتیجه گرفت که نهادینه کردن اخلاق اسلامی در کاربران، بهترین راهبردی است که می‌تواند آن‌ها را از کنکاش‌های اینترنتی غیراخلاقی دور کند. یافته‌های ربیعی و شاقاسمی (۱۳۸۹) در آسیب‌شناسی کاربری اینترنت و فضای مجازی، نشان داد که به-ویژه دوست‌یابی‌های اینترنتی موثر بوده است.

ب) مطالعات بیرونی

اولسون^۱ به نقل از رینگولد (۱۹۹۳) و کریسانتو (۲۰۰۵) (ربیعی، ۱۳۸۹: ۱۴) به نقل از کریسانتو، ۲۰۰۵: بی جا) به شکل‌گیری و گسترش انواع شبکه‌های دوستی و دوست-یابی در میان جوانان و دانشجویان در فضای مجازی تأکید کرده‌اند (۲۰۰۸). لاسر (۲۰۰۶) نیز در تأکید بر آسیب‌های فضای مجازی بر گسترش انواع مفاسد اخلاقی به ویژه هزینه‌نگاری تأکید دارد. کمفیلد (۲۰۰۸) در تحقیقات خود بر انواع ویژگی‌های مزاحمان اینترنتی و قربانیان آنها توجه نموده است (ربیعی، ۱۳۸۹: ۱۶) به نقل از کمفیلد، ۲۰۰۸: بی جا). بلیس (۲۰۰۸) با مطالعه مزاحمت‌های اینترنتی در میان نوجوانان به این نتیجه می‌رسد که گرچه دوستی‌های اینترنتی در میان نوجوانان دارای اثرات مثبتی است، اما اثرات روانشناختی و اجتماعی این دوستی‌ها، مخصوصاً زمانی که نوجوانان بر روابط برخط بیشتر متمرکز می‌شوند، در طولانی مدت عمیق و جبران‌ناپذیر است.

مرکز تحقیقات جرائم علیه کودکان دانشگاه نیوهمپشایر^۲ (۲۰۰۵) یک طرح مطالعاتی با عنوان در معرض هزینه‌نگاری آنلاین قرار گرفتن خواسته یا ناخواسته در یک نمونه ملی از کاربران جوان اینترنت را به منظور تعیین ریسک فاکتورها و میزان شیوع آنها در جوانان در معرض محتوای جنسی در اینترنت (طی سه دوره ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ و ۲۰۰۵) طراحی کردند. محققین دریافتند که ۴۲ درصد کاربران جوان اینترنت (تقریباً ۶۰۰ نفر) طی سال گذشته هزینه‌نگاری آنلاین را دیده‌اند. از آن ۴۲ درصد، ۶۶ درصد (یعنی تقریباً ۴۰۰ نفر) گزارش شده که تمایلی به در معرض هزینه‌نگاری قرار گرفتن نداشته‌اند. ۳۴ درصد کاربران جوان اینترنت که هزینه‌نگاری آنلاین نگاه می‌کردند، گزارش کردند که مخلوطی از در معرض قرار گرفتن بین‌المللی فقط یا هر دو

1-Olson
2-Congress

در معرض قرار گرفتن خواسته یا ناخواسته در طی سال ۲۰۰۵، که از ۲۵ درصد طی ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ بالاتر رفت، گزارش کرده‌اند.

کوپر^۱ (۲۰۰۵) تحقیقی را با عنوان تجربه نوجوانان در سنین بلوغ در مواجهه با محتوای جنسی و هرزه‌نگاری در اینترنت انجام داد و به این نتیجه رسید که به تعداد زیادی در هر روز در معرض این موضوعات و البته زورگیری قرار می‌گرفتند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر روش، توصیفی-تحلیلی، از نوع پیمایش و از نظر هدف کاربردی است. جامعه‌ی آماری کلیه جمعیت جوان شهر همدان در سال ۱۳۹۵ بوده که بر اساس فرمول تعیین حجم نمونه کوکران ۳۸۴ نفر به عنوان حجم نمونه به روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. روش و ابزار گردآوری اطلاعات به ترتیب میدانی و پرسش‌نامه محقق ساخته است. روایی پرسش‌نامه از طریق اعتبار صوری و پایایی^۲ آن نیز به وسیله‌ی ضریب آلفای گرونباخ صورت گرفته که به ترتیب در جدول زیر آمده است.

جدول شماره ۱ متغیرها و تعداد گویه‌ها و ضریب آلفا

ردیف	عنوان متغیر	ضریب آلفا	تعداد گویه‌ها
۱	تضعیف نظارت خانوادگی	.۷۱	۴ گویه
۲	ترویج بی‌بندوباری	.۷۳	۴ گویه

1-Cooper

2-Reliability

۳	کم رنگ کنندگی ارزش‌های مذهبی	۰/۸۷	۴ گویه
۴	نقش تبلیغی سبک‌های زندگی غربی	۰/۷۵	۵ گویه
۵	اطلاع‌رسانی شبکه تلگرام	۰/۷۲	۵ گویه
۶	استفاده از شبکه‌های تحت موبایل	۰/۷۴	۱۱ گویه
۷	آلفای کل	۰/۸۲	۳۳ گویه

یافته‌های تحقیق

از میان ۳۸۴ نفر نمونه تحقیق سن (۳۹ درصد) از پاسخگویان بین ۱۸ تا ۲۵ سال، سن (۳۵ درصد) بین ۲۶ تا ۳۵ سال، (۱۶ درصد) بین ۳۶ تا ۴۵ سال، (۸ درصد) از پاسخگویان بین ۴۶ تا ۵۵ و همچنین (۲ درصد) ۵۵ سال و بیشتر می‌باشد. (۵۱ درصد) از پاسخگویان مرد و (۴۹ درصد) نفر پاسخگویان زن بودند. (۱۱ درصد) کارمند، (۱۳ درصد) دانشجو (۳۹ درصد) شغل آزاد و (۲۲ درصد) دارای سایر موارد شغلی می‌باشند. تحصیلات (۲۸ درصد) از پاسخگویان دیپلم؛ (۲۷ درصد) دارای مدرک فوق دیپلم (۳۸ درصد) دارای مدرک لیسانس ۲۵ نفر (۷ درصد) دارای مدرک فوق لیسانس و بالاتر می‌باشند. (۷۴٪) از پاسخگویان متأهل و (۲۶٪) از پاسخگویان مجرد می‌باشند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۲ توزیع فراوانی جمع شده متغیرهای پنج گانه به همراه انحراف استاندارد و میانگین

میانگین	انحراف استاندارد	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	درجه اهمیت	
							ویژگیها	تضعیف نظارت
							سوال ۱ الی ۱۰	

		۴۷	۴۲	۸۰	۱۵۰	۶۵	فراوانی	خانوادگی توسط شبکه تلگرام
۳/۰۶	۰/۴۷۴	%۱۲	%۱۱	%۲۱	%۳۹	%۱۷	جمع درصد = %۱۰۰	
							سوال ۱ الی ۱۱	
		۴۸	۶۶	۷۹	۱۳۲	۵۹	فراوانی	ترویجی بی‌بندوباری ارزشهای مذهبی
۳/۰۸	۰/۵۷۲	%۱۳	%۱۷	%۲۱	%۳۴	%۱۵	جمع درصد = %۱۰۰	
							سوال ۱ الی ۶	
		۵۰	۱۰۶	۹۹	۹۱	۳۸	فراوانی	کم‌رنگ شدگی ارزش‌های مذهبی
۲/۹۸	۰/۵۹۴	%۱۳	%۲۷	%۲۶	%۲۴	%۱۰	جمع درصد = %۱۰۰	
							سوال ۱ الی ۱۰	
		۴۰	۸۵	۱۲۰	۹۱	۴۸	فراوانی	نقش تبلیغی سبک‌های زندگی غربی
۳/۰۱	۰/۴۷۱	%۱۰	%۲۴	%۳۱	%۲۲	%۱۳	جمع درصد = %۱۰۰	
							سوال ۱ الی ۷	
		۴۲	۸۰	۱۲۲	۹۵	۴۵	فراوانی	اطلاع‌رسانی شبکه تلگرام
۳/۰۰	۰/۵۴۳	%۱۱	%۲۱	%۳۲	%۲۵	%۱۱	جمع درصد = %۱۰۰	

گرایش به ناهنجاری‌ها جرایم اخلاقی. انحراف معیار گرایش به جرائم برابر ۰/۵۲۵ می‌باشد و بر اساس نتایج به دست آمده داریم ۱۲٪ را خیلی کم، ۲۲ درصد میزان گرایش به جرائم را کم، ۳۱ درصد گرایش به جرائم را متوسط، ۲۳ درصد زیاد و در نهایت نیز ۱۲ درصد میزان گرایش به جرائم را خیلی زیاد می‌دانند.

نتایج فرضیه‌های تحقیق

فرضیه‌ی اصلی: بین استفاده از تلگرام با گرایش به جرایم اخلاقی در شهر همدان رابطه وجود دارد.

جدول ۳ رابطه‌ی بین استفاده از تلگرام و گرایش به جرایم اخلاقی

مقدار	معیار
۰/۷۸۶	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

در این فرضیه به بررسی رابطه بین استفاده از تلگرام به عنوان یکی از شبکه‌های اجتماعی تحت موبایل و گرایش به جرایم اخلاقی پرداخته شد. پیش بینی می‌شد که بین استفاده از تلگرام و جرایم اخلاقی رابطه مستقیم وجود داشته باشد که نتایج به دست آمده رابطه‌ی معنادار تلگرام و جرایم اخلاقی را مورد تأیید قرار داده‌اند. این نتیجه با مطالعه‌ی گیتز و گاینر (۲۰۰۳) میراندا و نوواک (۱۹۹۵) همخوانی دارد، همچنین، مطالعات کوهی و حسنی (۱۳۹۱)، نشان‌دهنده آن است که با گسترش روزافزون رسانه‌های نوین همچون شبکه‌های اجتماعی مجازی، به‌ویژه در جوامع در حال‌گذار، روند نوسازی به تضعیف پیوندهای سنتی می‌انجامد. این رسانه‌ها می‌توانند در نگرش‌ها و رفتار شهروندان تأثیر گذارده و باعث کاهش همدلی، احساس تعلق ملی و انسجام اجتماعی شوند. یافته‌های پژوهش عدلی‌پور (۱۳۹۱) در رساله کارشناسی ارشد (که به بررسی تأثیرات و پیامدهای شبکه‌های اجتماعی مجازی بر هویت اجتماعی جوانان پرداخته) خود حاکی از آن است که شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌عنوان یک پدیده نوظهور هم دارای آثار مثبت و هم آثار منفی می‌باشند. فرضیه‌ی اول: بین تضعیف نظارت خانوادگی توسط شبکه تلگرام با گرایش به جرایم اخلاقی در شهر همدان رابطه وجود دارد.

جدول ۴ رابطه‌ی بین استفاده از تلگرام و گرایش به جرایم اخلاقی

مقدار	معیار
۰/۷۸۶	ضریب همبستگی

۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

این نتیجه معقول به نظر می‌رسد؛ چرا که فرد با دل‌بستگی که به این شبکه‌ها پیدا می‌کند؛ رفته رفته به سوی آن گرایش پیدا کرده و به نوعی دل‌بسته‌ی آن‌ها می‌شود؛ در نتیجه از خانه و خانواده دوری گزیده و کم‌کم به فردی منزوی تبدیل شده و از جمع‌گریزان می‌گردد. نتایج حاصل از آزمون این فرضیه با یافته‌های پژوهشی اینگلهارت و دیوید (۱۹۲۲) و همچنین با یافته‌های پژوهشی ساروخانی (۱۳۸۷) مبنی بر فراگیر شدن رسانه‌ها در اوایل قرن ۲۱ و نقش اجتناب‌ناپذیر اینترنت، شبکه‌های تلفن همراه در شکل‌دهی به فرهنگ، هویت، باورها و ارزش‌های اجتماعی که به یکی از مهم‌ترین چالش‌های فراروی جوامع معاصر تبدیل شده است همخوانی دارد.

فرضیه‌ی دوم: بین ترویج بی‌بندوباری شبکه تلگرام با گرایش به جرایم اخلاقی در شهر همدان رابطه وجود دارد.

جدول ۵ رابطه‌ی بین ترویج بی‌بندوباری و جرایم اخلاقی

مقدار	معیار
۰/۶۰۹	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

با توجه به آنکه انحراف معیار حاصله (۰/۵۷۲) به مراتب کوچک‌تر از میانگین حاصله می‌باشد؛ لذا فرض مذکور با سطح اطمینان بالایی مورد پذیرش واقع می‌گردد و نتایج

به دست آمده رابطه مثبت و معنی داری بین ترویج بی بندوباری شبکه تلگرام و گرایش به جرایم اخلاقی را بین دو متغیر تأیید می کند. نتایج حاصل از این فرضیه با یافته های پژوهشی کاستلنز (۱۳۸۰)، مرتضوی (۱۳۸۳) و احمد پور (۱۳۸۹) که نشان می دهد که شبکه های اجتماعی عاملی تأثیرگذار بر انحراف رفتاری جوانان هستند و با افزایش مدت زمان عضویت، میزان استفاده، میزان مشارکت و فعالیت و واقعی تلقی کردن محتوای مطالب ارائه شده در این شبکه ها، رفتار کاربران تضعیف می شود.

فرضیه سوم: بین کم رنگ کنندگی ارزش های مذهبی شبکه تلگرام با گرایش به جرایم در شهر همدان رابطه وجود دارد.

جدول ۶ رابطه ی بین کم رنگ کنندگی ارزش های مذهبی و گرایش به جرایم اخلاقی

مقدار	معیار
۰/۷۱۵	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

با توجه به آنکه انحراف معیار حاصله (۰/۵۹۴) به مراتب کوچک تر از میانگین حاصله می باشد لذا فرض مذکور با سطح اطمینان بالایی مورد پذیرش واقع می گردد. نتایج به دست آمده وجود رابطه مثبت و معنی داری را بین این دو متغیر تأیید می کند. نتایج پژوهش های قادرزاده (۱۳۸۹)، ساروخانی و همکاران (۱۳۸۷)، کاستلنز (۱۳۸۰)، که بر نقش اینترنت در گسترش فرهنگ و هویت و روش جدید ساخته شدن هویت ملی تأکید کرده است مطابقت دارد. در این ارتباط، وی فرایند جهانی شدن رسانه ها را با به وقوع پیوستن افول هویت ملی تحلیل کرده است (پاستر، ۱۳۷۷: ۵۲). گیدنز اینترنت و ماهواره را عامل سردرگمی و بی ثباتی و بی نظمی فرهنگی قلمداد کرده است.

فرضیه‌ی چهارم: بین نقش تبلیغی سبک‌های زندگی غربی از سوی شبکه تلگرام با گرایش به جرایم اخلاقی در شهر همدان رابطه وجود دارد.

جدول ۷. رابطه‌ی بین نقش تبلیغی سبک‌های زندگی غربی و گرایش به جرایم اخلاقی

مقدار	معیار
۰/۷۱۳	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

با توجه به آنکه انحراف معیار حاصله (۰/۴۷۱) به مراتب کوچک‌تر از میانگین حاصله می‌باشد، لذا فرض مذکور با سطح اطمینان بالایی مورد پذیرش واقع می‌گردد و نتایج موجود رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری بین این دو متغیر را تأیید می‌کند.

یافته‌های پژوهشی احمدپور و قادرزاده (۱۳۸۹) نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی، عاملی تأثیرگذار بر انحراف رفتاری جوانان هستند و با افزایش مدت زمان عضویت، میزان استفاده، میزان مشارکت و فعالیت و واقعی تلقی کردن محتوای مطالب ارائه شده در این شبکه‌ها، رفتار کاربران تضعیف می‌شود. همچنین، پژوهش حسینی (۱۳۹۱)، که نشان دهنده‌ی این است که رسانه‌ها می‌توانند در نگرش‌ها و رفتار شهروندان تأثیر گذارده و باعث کاهش همدلی، احساس تعلق ملی و انسجام اجتماعی شوند. رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد و همچنین با نتایج کاستلز (۱۳۸۰) و سانتا (۱۹۹۲) مطابقت دارد، یافته‌های حاصل از این آزمون گویای آن است که تبلیغ سبک‌های مختلف زندگی غربی از سوی شبکه‌های اجتماعی و به‌ویژه تلگرام در گرایش به جرایم اخلاقی جوانان رابطه وجود دارد و هرچقدر نقش این رسانه جمعی گسترده‌تر و ساعات استفاده از آن بیشتر باشد، به همان سنت گرایش به تغییر سبک زندگی به سوی زندگی غربی بیشتر بوده و به تبع آن گرایش به جرایم اخلاقی نیز بیشتر خواهد بود. احمدپور و قادرزاده (۱۳۸۹)، نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی

عاملی تأثیرگذار بر انحراف رفتاری جوانان هستند و با افزایش مدت زمان عضویت، میزان استفاده، میزان مشارکت و فعالیت و واقعی تلقی کردن محتوای مطالب ارائه شده در این شبکه‌ها، رفتار کاربران تضعیف می‌شود.

فرضیه‌ی پنجم: بین نقش اطلاع رسانی شبکه‌ی تلگرام با گرایش به جرایم اخلاقی در شهر همدان رابطه وجود دارد.

جدول ۸ رابطه‌ی بین اطلاع رسانی شبکه تلگرام و گرایش به جرایم اخلاقی

مقدار	معیار
۰/۶۹۲	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معناداری
۳۸۴	تعداد

با توجه به این‌که انحراف معیار حاصله (۰/۵۴۳) به مراتب کوچک‌تر از میانگین حاصله می‌باشد لذا فرض مذکور با سطح اطمینان بالایی مورد پذیرش واقع می‌گردد.

برای بررسی فرضیه‌های ارائه شده از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده و نتایج به دست آمده نشان دهنده رابطه مثبت و معنی‌داری بین دو متغیر می‌باشد.

یافته‌های پژوهشی نوواک (۱۹۹۵)، گاینر (۲۰۰۳)، احمدپور (۱۳۸۹) نشان می‌دهد که شبکه‌های اجتماعی، عاملی تأثیرگذار بر انحراف رفتاری جوانان هستند و با افزایش مدت زمان عضویت، میزان استفاده، میزان مشارکت و فعالیت و واقعی تلقی کردن محتوای مطالب ارائه شده در این شبکه‌ها، رفتار کاربران تضعیف می‌شود و همچنین شکوری (۱۳۹۱)، تأکید می‌کند که گسترش نفوذ رسانه‌های خارجی به‌ویژه اینترنت، زمینه‌ی آشنایی جوانان را با ارزش‌ها و الگوهای رفتاری جوامع دیگر را که بعضاً در کشور ما جرم محسوب می‌شوند، فراهم کرده است.

آزمون فریدمن: برای آزمون این فرضیه با استفاده از آزمون فریدمن، رتبه‌بندی بین عوامل مختلف را انجام می‌دهیم. نتیجه‌ی این آزمون در جدول زیر آمده است.

جدول ۹ آزمون رتبه‌بندی فریدمن

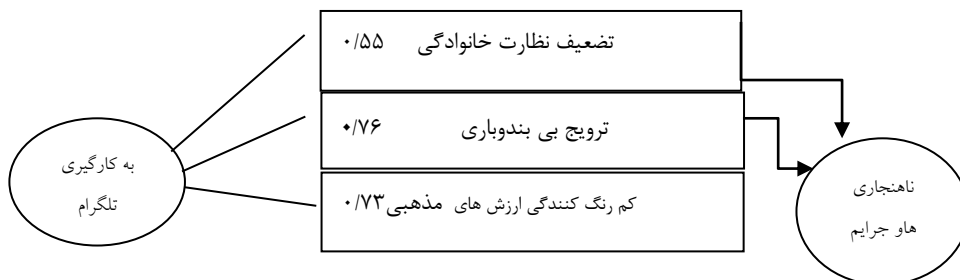
متغیرها	میانگین رتبه	آماره کای مربع	درجه آزادی	سطح معناداری
تضعیف نظارت خانوادگی ترویج بی بندوباری کم‌رنگ‌کنندگی ارزش‌های مذهبی اطلاع‌رسانی شبکه تلگرام نقش تبلیغی سبک‌های زندگی غربی	۳/۳۲	۳۵/۲۳۳	۴	۰/۰۰۰
	۳/۱۹			
	۲/۸۸			
	۲/۸۲			
	۲/۸۰			

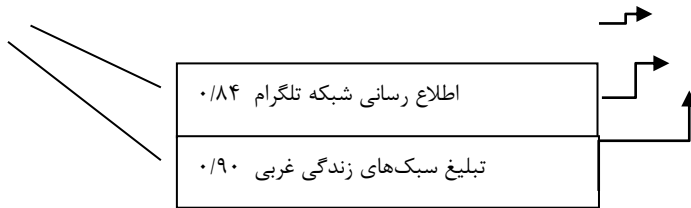
جدول ۱۰ خلاصه‌ی نتایج تحلیل فرضیات بر اساس تجزیه و تحلیل نرم افزار اموس

نتیجه	فرضیه‌ها	سطح معناداری	ضریب همبستگی
تأیید	استفاده از شبکه تلگرام و گرایش به جرایم اخلاقی	۰/۰۰۰	۰/۷۰

با توجه به نتایج فوق، می‌توان گفت فرضیه‌ی اصلی به تأیید رسیده است و می‌تواند نقش تأثیر بین دو مؤلفه فوق را توجیه نماید.

(۱۲) نقش تأثیر بین استفاده از شبکه تلگرام و گرایش به جرایم اخلاقی

نتیجه‌گیری نهایی: همان گونه که ملاحظه می‌شود، محققان به دنبال بررسی و تحلیل میزان اثرگذاری (محتواهای) شبکه پیام رسان تلگرام بر جنبه‌های مختلف زندگی فردی- اجتماعی بودند، که «مک کوایل» نیز آن را در چهار هدف، قالب یا کارکرد (مثبت یا منفی) «اطلاع رسانی»، «همبستگی»، «پیوستگی و تداوم»، «تفریح و سرگرمی» دسته‌بندی کرده است (مک کوایل، ۱۳۸۰: ۱۱۰-۱۱۲). ما با تأکید بر این چهار محور یادشده، پنج تأثیر واسط «تضعیف نظارت خانوادگی»، «ترویج بی‌بندوباری»، «کم رنگ کردن ارزش‌های مذهبی»، «تبلیغ سبک‌های زندگی غربی» و «اطلاع رسانی نامطلوب» شبکه پیام‌رسان تلگرام را که از خلال آن جوانان همدانی به ناهنجاری‌ها و جرایم اخلاقی سوق داده یا متمایل می‌شدند، مورد تحلیل قرار داده ایم. ضریب‌های فوق نشان می‌دهد که به ترتیب «تبلیغ سبک‌های زندگی غربی»، «اطلاع رسانی نامطلوب»، «ترویج بی‌بندوباری»، «کم رنگ کردن ارزش‌های مذهبی»، و «تضعیف نظارت خانوادگی» از بالاترین ضریب در گرایش به ناهنجاری‌ها و جرایم اخلاقی برخوردار بوده است.

پیشنهادات

پیشنهادات این بخش برگرفته از یافته‌های تحقیق است که در قالب پنج فرضیه‌ی تحقیق آمده است.

الف) تضعیف نظارت خانوادگی:

- والدین سعی کنند نسبت به عضویت فرزندان در شبکه‌های اجتماعی بیشتر دقت کنند و نظارت دقیق و کافی بر استفاده فرزندان از شبکه‌های اجتماعی داشته باشند.

- والدین با فرزندان خود در مورد خطرات و نتایج استفاده نادرست از شبکه‌های اجتماعی بیشتر صحبت نموده و این خطرات و آسیب‌های ناشی از آن‌ها را به فرزندان خویش گوشزد نمایند تا از پرخاشگری آنان جلوگیری شود.

- والدین نسبت به برقراری روابط عاطفی با فرزندان خود دقت بیشتری نمایند تا از این طریق بتوانند مانع از کاهش روابط نوجوانان و جوانان با خانواده گردند.

- مرکز مشاوره پلیس نقش شبکه‌های اجتماعی را در تضعیف نظارت خانوادگی برای مراجعین و آسیب‌دیدگان تشریح نماید.

- پلیس اطلاعات با حضور در سطح جوامع هدف نقش نظارت خانوادگی را در عدم گرایش جوانان به جرایم اخلاقی بیان نماید.

- از آنجایی که پلیس در جریان جزئیات و مشخصات خانوادگی مجرمین می‌باشد می‌تواند با اطلاع رسانی دقیق و هدفمند نقش خانواده‌هایی را که نظارت‌های دقیق و مستمری را نسبت به فرزندان عمل آورده را در کاهش جرایم فرزندان چنین خانواده‌هایی را تبیین نماید.

(ب) ترویج بی‌بندوباری

- در راستای جلوگیری از ترویج بی‌بندوباری، اقدامات سخت و نرم جهت فیلتر کانال‌های مستهجن و خلاف شئون اسلامی صورت گیرد.

- پلیس فتا با پیگیری و زیر نظر گرفتن شبکه‌های اجتماعی از فعالیت شبکه‌هایی که بی‌بندوباری را ترویج می‌دهند جلوگیری نماید.

(ج) کمرنگ‌کنندگی ارزش‌های مذهبی.

- سازمان آموزش و پرورش الگوهای مناسب رفتاری و همچنین رفتارهای ارزشی را سرلوحه آموزش دانش‌آموزان در مقاطع مختلف تحصیلی و متناسب با سن دانش‌آموزان قرار دهد.

- به منظور جلوگیری از گسست اجتماعی نسل جوان با ارزش‌های مذهبی نقش نهادهای دینی و اعتقادی توسط مسئولین پررنگ و زمینه همکاری و تعامل جوانان با نهادهای اشاره شده فراهم گردد.
- پلیس ضمن ارائه آموزش‌های هدفمند، زمینه کمرنگ شدن ارزش‌های مذهبی را گرفته و نقش ارزش‌های مذهبی را در خانواده و زندگی سالم تشریح نماید.
- (د) تبلیغ سبک‌های زندگی غربی.
- سبک‌های زندگی ایرانی و اسلامی توسط مسئولین مرتبط به جوانان آموزش، تا از گرایش جوانان به سبک‌های زندگی غربی جلوگیری به عمل آید.
- با توجه به کمرنگ شدن نقش تبلیغی زندگی ایرانی، این سبک‌ها از طریق صدا و سیما، فرهنگ‌سراها، نمایشگاه‌های مختلف و... در معرض دید افراد جامعه قرار گیرد.
- اداره آموزش همگانی معاونت اجتماعی پلیس با حضور در جامعه هدف از جمله مدارس، مساجد و ... سبک زندگی ایرانی را به مردم آموزش دهد.
- (ه) اطلاع رسانی شبکه.
- کانال‌های ارتباطی با مردم از طریق ایجاد شبکه‌های ارتباطی تحت موبایل تقویت و زمینه اطلاع رسانی سریع و دقیق توسط شهروندان به عمل آید.
- به محض وقوع هرگونه واقعه و رخدادی بلافاصله اطلاع رسانی به عمل آمده و شهروندان در معرض جزئیات حادثه قرار گیرند.
- پلیس با استفاده از سایت naja.net و شبکه اجتماع police که در اختیار دارد، مردم را در جریان حوادث و اتفاقات قرار داده تا بدین‌وسیله زمینه بروز شایعه و اطلاع رسانی طرفدارانه توسط شبکه‌های اجتماعی معاند قرار گیرد.

- ابراهیم‌آبادی، حسین. (۱۳۹۲)، رویکردی میان رشته‌ای به سبک زندگی در جامعه ایرانی، فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی، شماره ۴.
- احمدزاده کرمانی، روح‌الله؛ قاسمی، طیبه. (۱۳۹۲)، بررسی نقش اینترنت بر ارزش‌های خانواده (مورد مطالعه: جوانان منطقه ۱۵ تهران)، مطالعات رسانه‌ای، دوره ۸، شماره ۴ (پیاپی ۲۳): ۵۹-۷۲.
- اسلامی، محمد علی (۱۳۹۱). روزها، تهران: انتشارات یزدان.
- افراسیابی، محمد صادق. (۱۳۹۱)، مطالعات شبکه‌های اجتماعی و سبک زندگی جوانان، تهران، انتشارات سیمای شرق.
- امیرکافی، مهدی. (۱۳۹۲). حس اجتماع مجازی: پیشینه نظری و پیشرفت‌های روش‌شناختی، مجله مطالعات فرهنگی و ارتباطات، زمستان ۱۳۹۲، شماره ۱۷ علمی- پژوهشی، صفحه ۶۹ تا ۹۶.
- امینی، محمدحسین. (۱۳۸۶)، عشق اینترنتی (Cyber Love)، کتاب نقد، شماره ۴۳.
- بازرمن، ر. (۲۰۰۶)، مستهجن‌نگاری کودکان در اینترنت: اسطوره، حقیقت و نظارت اجتماعی، <http://www.iranculture.org/pdf/research/internet/Pdf1/>
- بختیاری، آمنه. (۱۳۹۱)، بررسی هنجارهای اخلاقی در فضای مجازی (اینترنت)، مطالعات رسانه‌ای، دوره ۷، شماره ۴ (پیاپی ۱۹): ۵۳-۶۱.
- بشیر، حسن؛ افراسیابی، محمد صادق. (۱۳۹۱)، شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۱.
- پایگاه اطلاع‌رسانی ناجا. (۲۰۰۶)، سازمان تحقیقات و مطالعات ناجا <http://police.ir/Portal/Home/Default.aspx?CategoryID=3e3130a4-228a-4c24-b09e-45debffd8ae>
- پور احمدی، احمد. (۱۳۹۲)، تحلیلی بر رابطه بین میزان دینداری و میزان اعتماد اجتماعی، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۲۹.
- تامپسون، جان ب. (1379)، رسانه‌ها و مدرنیته، نظر به اجتماعی رسانه‌ها، ترجمه مسعود روحی، تهران، سروش.
- خانیک، هادی، چوپانکاره، زهرا. (۱۳۹۰)، بررسی سبک‌های نوین دینداری در شبکه‌های اجتماعی مجازی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.
- دهقان، جلال و نیکبخش، محمد علی (۱۳۸۵). اطلاعات در فضای مجازی، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.

- دهقان، جلال (۱۳۹۱). فناوری‌های قدرت در جنگ نرم، فصلنامه فناوری‌های نوین شماره ۵۱، صفحه ۳۰ تا ۳۵، بهار ۱۳۹۱.
- دوران، سیدمه‌دی (۱۳۸۷). تحقیق در علوم رفتاری، چاپ پنجم، تهران: انتشارات آگاه.
- ذکایی، سعید. (۱۳۸۳)، جوانان و فراغت مجازی، فصلنامه مطالعات جوانان، شماره ۶.
- ربیعی علی و احسان شاقاسمی. (۱۳۸۹)، آسیب‌شناسی فردی و اجتماعی روابط مجازی در ایران، مجله‌ی رفاه اجتماعی، شماره‌ی ۳۴.
- رحیمی، م، و پرنده، ر. (۱۳۹۲)، آسیب‌شناسی فضای مجازی و خانواده؛ تهدیدها و چالش‌ها، سایت علوم اجتماعی.
- رسولی، محمدرضا و مردای، مریم. (۱۳۹۱)، عوامل مؤثر بر تولید محتوا در شبکه‌های اجتماعی، نشریه کتاب ماه علوم اجتماعی. شماره ۵۶. ویژه نامه شبکه‌های اجتماعی. شماره آبان: ۵۷-۶۶.
- زنجان‌زاده، هما، جوادی، علی محمد. (۱۳۸۳)، بررسی تاثیر اینترنت بر ارزش‌های خانواده در بین دانش‌آموزان دبیرستانی ناحیه ۳ مشهد، فصلنامه جامعه‌شناسی ایران، شماره ۱۰.
- زندوانیان، احمد؛ مریم حیدری؛ ریحانه باقری؛ فاطمه عطارزاده. (۱۳۹۲)، آسیب‌های فضای مجازی بین دانش‌آموزان دختر، فصلنامه مطالعات فرهنگ-ارتباطات، سال چهاردهم، شماره ۲۳.
- ساروخانی، باقر، رضایی قادر، علی. (۱۳۹۱). اینترنت و هویت ملی در میان کاربران، فصلنامه فرهنگ ارتباطات، سال دوم، شماره ۵: ۷۰-۵۱.
- سعدی‌پور، اسماعیل. (۱۳۹۲). آثار فناوری‌های نوین بر شبکه‌های اجتماعی با تأکید بر نوجوانان، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره دوم، شماره ۲، تابستان.
- شجاعی، محمد صادق. (۱۳۸۷)، روان‌شناسی و آسیب‌شناسی اینترنت، فصلنامه روانشناسی و دین شماره ۵.
- شفیع‌پور مطلق، فرهاد. (۱۳۹۰) بررسی رابطه گرایش مذهبی اسلامی کاربران با نوع کنکاش‌های اینترنتی، مجله فرهنگ در دانشگاه آزاد اسلامی، سال اول، شماره ۱.
- صابری، م. (۱۳۹۲)، نقش و تاثیر اینترنت در رفتار اجتماعی نوجوانان و جوانان، کارشناس مدیریت فرهنگی.
- صدیق‌بنای، هلن. (۱۳۸۷)، آشنایی با شبکه‌های اجتماعی، تهران، دانشگاه صنعتی شریف.
- طالبان، محمدرضا. (۱۳۷۸)، ارتباط گرایش جوانان به نماز با هنجارهای دینی، مجله معرفت، شماره ۲۸.

- عاملی، سعید رضا، رنجبر رضانی، مهدی، صابر، رضا (۱۳۷۸). مطالعات تلفن همراه، تهران: انتشارات سمت.
- عبداللهیان، حمید. (۱۳۸۴)، نوع‌شناسی و بازتعریف آسیب‌های اینترنتی و تغییرات هویتی در ایران، فصلنامه ارتباطات و فرهنگ، شماره ۳.
- فهیم، محمدتقی. (۱۳۹۲). شبکه‌های اجتماعی در دنیای مجازی، فرصت‌ها و تهدیدها (فیس بوک آکنده از قوت‌ها و مفسده‌ها) نشریه پیام انقلاب، شماره ۷۵، مهرماه.
- کوثری، مسعود (۱۳۸۴)، آنومی اجتماعی در اجتماعات مجازی، فصلنامه ارتباطات و فرهنگ، شماره ۳.
- کازنو، (۱۳۸۴). جامعه‌شناسی وسایل ارتباط جمعی، ترجمه باقر ساروخانی و منوچهر محسنی، چاپ هشتم، تهران: انتشارات اطلاعات.
- کافی، امیر مهدی. (۱۳۹۲)، بررسی و مقایسه سه رهیافت نظری (در دینداری)، فصلنامه راهبرد، سال بیست و دوم، شماره ۶۶.
- کرمانی، حسین (۱۳۹۳)، چالش‌های تحقیق در مورد شبکه‌های اجتماعی، پایگاه رسانه‌های اجتماعی، تهران.
- لاسر، م (۲۰۰۶) در <http://www.iranculture.org/research/internet/viewpajohesh.php?id>
- لنسکی، ریچارد (۱۳۶۹). مدیریت رفتار سازمانی، مترجمان علی پارساییان و سید محمد اعرابی، تهران دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ بیست و هفتم.
- محسنی، دوران و سهرابی، (۱۳۸۵). جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی، تهران، نشر طهوری.
- محسنیان راد، مهدی (۱۳۷۸). ارتباطات جمعی، تهران: انتشارات وزارت جهاد سازندگی.
- مروارید. (۱۳۹۰)، بررسی شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آن‌ها بر ابعاد مختلف زندگی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم ارتباطات دانشگاه تهران.
- معیدفر، سعید و گنجی، (۱۳۸۸). عوامل آموزشی و تأثیر آن بر کجرفتاری، دوره ۲۳، شماره ۲، بهار ۱۳۸۸، صفحه ۱ تا ۲۰.
- مک کوایل، (۱۳۸۲). درآمدی بر نظریه ارتباطات جمعی، مترجم ۳۵۳ پرویز اجالالی، تهران، نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- مک کوایل، دنیس، (۱۳۸۲). مدل‌های ارتباطات جمعی، ترجمه گودرز میرانی، تهران، طرح آینده.

میرحسینی، مریم. (۱۳۸۷)، کجروی‌های اینترنتی؛ لزوم نظارت و محدود کردن دسترسی به اطلاعات، مجله جهانی رسانه، شماره ۵.

نوابخش، مهرداد، هاشم‌نژاد، فاطمه، زادشم‌پور، وحید. (۱۳۸۴)، بررسی آثار اینترنت و موبایل در تغییر هویت جوانان ۲۹-۱۵ سال استان مازندران، مجله تخصصی جامعه‌شناسی، سال اول.

ونینگ، هلگه. (۱۳۹۳)، در گفت و گو با شفقنا رسانه دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه

منابع انگلیسی:

- Blais, J. J. (2008). Chatting, befriending, and bullying Adolescent internet experiences and associated psychosocial: outcomes. Thesis (Ph. D.), Queen's University Kingston, Ontario, Canada, 2008
http://www.news.google.com/newspapers.id=08lzAAAA_BAJ&dq=mount+Sinai+dr+braian+Weiss&hl=en
- bullying and victimization Psychosocial Campfield, D.C.(2008).Cyber characteristics of bullies, victims, and bully/victims. Thesis (Ph. D.), University of Montana, 2008
- Castelle. Manael. (1998). The Network Jaliety. London. Bbackwell.
- Crisanto, A. (2005). Female adolescents and sexual behaviors on the internet. Thesis (Psy.D.)--Alliant International University, California School of Professional Psychology, Fresno, 2005
- Gainer, M and Gaits, m(2003). Benedictine college, Decades of cultivation research” In brant Burlson, (London: sage publication.
- Gainer, M(2003). u.s capitol police technology, Retrieved December 12,2003
- Gerbner George , Larry Gross, Michael, Nancy Signorelli,(1986) Tang Bryant and D. Silliman (Ads) , Perspective on media effects. Hills date , New jersey : Erlbaum.
- Lenski, Richard,(1369). A new step in evolution, News release from Michigan state university
- Martinez , Andrea ,(1992)." Scientific Knowledge about Television violence ", Canadian radio – television and telecommunications commission
- Purse Elizabeth, Ferguson Dough ,(2003),' Audience activity and third Generation of Television' Paper Presented of the Broadcast Education Association National Conference , Las Vegas , April.

- Robbins, Stephan, Organizational Behavior, sixth edition, Prentice, Hall, international edition (1993), P. 177
- Severing Werner J, James tankard , (1992) communication Theories in: Origins , Methods and uses in Mass media , new York , Longman,L42
- Tredinnick, L. (2006).”Web 2.0 and business: A pointer to the intranets of the future” Business Information Review, 23(4), 228–234.
- Deviance,the Essentials. Upper Saddle River, (۰۰۰۴. . Vandeburgh ,H NJ : Pearson :Allyn and Bacon
- Vincent , Richard , Michael Basil D,(1997) " Collage Students news gratification , media use and Current events Knowledge " .Vol 4 , summer.

